

Źródła prawa, hierarchia aktów prawnych

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Gra interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: PAP, *TK: Zeszłoroczna reforma Kodeksu karnego jest niekonstytucyjna*, 14.07.2020 r., dostępny w internecie: prawo.gazetaprawna.pl [dostęp 22.11.2021 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych*, dostępny w internecie: isap.sejm.gov.pl [dostęp 22.11.2021 r.].

- Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 22.11.2021 r.].
- Źródło: *Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 1999 roku*, 2000 r., dostępny w internecie: trybunal.gov.pl [dostęp 22.11.2021 r.].

Źródła prawa, hierarchia aktów prawnych

Źródło: domena publiczna.

Cechą państwa i odzwierciedleniem panującego w nim ustroju jest system prawa. W szeroko rozumianym demokratycznym państwie prawa stanowi on uporządkowany według określonych kryteriów układ elementów, norm prawnych wywodzonych z przepisów prawnych. Normy prawne powstają w określony sposób i obowiązują na podstawie konkretnych aktów prawnych, dlatego mówimy o źródłach powstania i poznania prawa. Także Rzeczpospolita Polska ma swój hierarchicznie uporządkowany system prawa, na który składają się różne normy prawne dotyczące poszczególnych sfer życia społecznego.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym jest system prawny.
- Scharakteryzujesz cechy systemu prawnego.
- Dokonasz rozróżnienia rodzajów prawa.
- Opisziesz, czym są źródła prawa.
- Przeanalizujesz hierarchię aktów prawnych obowiązujących w RP.

Dla zainteresowanych

**System prawny i system
moralny – czy coś je
łączy?**

**Cechy systemu prawa.
Norma prawna
i wykładnia prawa.
Gałęzie prawa**

**Historia, funkcje,
systemy źródeł prawa**

**Instytucje stojące na
straży praworządności**

Przeczytaj

System prawny

System prawny najprościej można określić jako zbiór norm prawnych obowiązujących w danym państwie, przy czym, w zależności od źródła, z jakiego się wywodzą, możemy mówić o następujących systemach prawnych:

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Niektóre państwa charakteryzuje mieszany system prawny, stworzony zarówno pod wpływem prawa stanowionego, jak i precedensowego.

Zasady (cechy) systemu prawnego

System prawny funkcjonuje na podstawie określonych zasad. Należą do nich:

Rodzaje prawa

Rodzaj prawa	Kryterium wyróżnienia	Obszar regulacji
materialne	treść	normy określające prawa i obowiązki oraz zachowania poszczególnych ludzi i instytucji w społeczeństwie (np. określają prawa i obowiązki stron umowy najmu); mają charakter pierwotny (np. Kodeks cywilny, Kodeks karny)

Rodzaj prawa	Kryterium wyróżnienia	Obszar regulacji
formalne		normy, które regulują postępowanie przed organami wymiaru sprawiedliwości i administracji publicznej; pozwalają egzekwować prawo materialne (np. wskazują, jak dochodzić ochrony praw osobistych przed sądem); mają charakter wtórny (np. Kodeks postępowania cywilnego, Kodeks postępowania karnego, Kodeks postępowania administracyjnego)
publiczne	korzyść	chroni interesy publiczne (np. państwa), a nie poszczególnych jednostek; jego charakterystyczną cechą jest nierównoprawne usytuowanie stron stosunku prawnego, ponieważ podmioty reprezentujące interesy publiczne mają do dyspozycji większe środki i uprawnienia niż jednostka; gałęzie prawa reprezentowane przez prawo publiczne to np. prawo konstytucyjne, prawo administracyjne
prywatne		odnosi się do jednostek, które są równouprawnione w stosunkach prawnych między sobą; obejmuje takie gałęzie prawa, jak np. prawo cywilne czy prawo pracy
międzynarodowe	zasięg	reguluje stosunki między państwami, organizacjami międzynarodowymi oraz innymi podmiotami (np. narodami)
krajowe		obowiązuje na terytorium danego państwa
miejscowe		odnosi się wyłącznie do mieszkańców określonego terenu (gminy, powiatu, województwa jako jednostek samorządu terytorialnego)

Rodzaj prawa	Kryterium wyróżnienia	Obszar regulacji
cywilne	regulowana dziedzina	zespół norm prawnych regulujących stosunki między podmiotami prawa prywatnego
karne		zespół norm regulujących kwestie odpowiedzialności karnej za czyny zabronione pod groźbą kary kryminalnej
administracyjne		ogół norm regulujących organizację i działanie administracji publicznej oraz zachowanie się osób fizycznych i innych podmiotów w zakresie nieunormowanym przez przepisy należące do innych działów prawa
pisane	forma	ujęte w konkretnych aktach prawnych
niepisane		nieujęte w formie spisanej

Źródła prawa

Termin „źródło prawa” jest wieloznaczny i odnosi się do różnych zjawisk dotyczących tworzenia i obowiązywania prawa. Źródło prawa to sformalizowany akt władzy państwowej zawierający przepisy prawa. Jest to akt prawny obejmujący reguły postępowania ludzi ustanowione lub akceptowane przez państwo.

Możemy mówić o dwóch postaciach źródeł prawa:

- **materialnej** (stanowi ją wola państwa – decyzja organów, które tworzą [akty normatywne](#));
- **formalnej** (stanowi ją konkretny akt prawny z regułami postępowania, np. ustawa, rozporządzenie).

Inny podział źródeł prawa wskazuje na:

- [fontes iuris cognoscendi](#) (jako wszystkich czynników, które dostarczają informacji o prawie);

- fontes iuris oriundi (jako wszystkich czynników mających wpływ na ukształtowanie konkretnej treści przepisów prawnych i ich formy).

Organy promulgacyjne

Za źródło prawa rozumiane sensu largo uznawane są też organy promulgacyjne (publikacyjne).

Organy promulgacyjne w RP to dzienniki urzędowe, w których ogłasza się teksty aktów prawnych). Należą do nich:

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Hierarchia aktów prawnych w RP

Źródła prawa powszechnie obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej są hierarchicznie uporządkowane. Poczynając od najważniejszego aktu, są to:

Źródła prawa o charakterze wewnętrznym

Nie stanowią one powszechnie obowiązujących źródeł prawa.

Zaliczamy do nich:

- **uchwały,**
- **zarządzenia.**

Uchwały Rady Ministrów oraz zarządzenia Prezesa Rady Ministrów i ministrów mają charakter wewnętrzny i obowiązują tylko jednostki organizacyjnie podległe organowi wydającemu te akty. Zarządzenia są wydawane tylko na podstawie ustawy. Nie mogą one stanowić podstawy decyzji wobec obywateli, osób prawnych oraz innych podmiotów.

Uchwały i zarządzenia podlegają kontroli zgodności z powszechnie obowiązującym prawem.

Słownik

fontes iuris cognoscendi

(łac.) źródła poznania prawa

fontes iuris oriundi

(łac.) źródła powstania prawa

normatywny akt prawny

tekst formułujący normy postępowania, wydawany przez podmiot, który ma kompetencję do działań prawotwórczych

promulgacja

ogłoszenie aktu normatywnego

sensu largo

(łac.) w szerokim znaczeniu

Gra interaktywna

Polecenie 1

Rozwiąż quiz interaktywny i sprawdź swoją wiedzę na temat prawa. Zaznacz poprawną odpowiedź w każdym z pytań.

Test

Sprawdź swoją wiedzę o źródłach prawa i hierarchii aktów prawnych

Poziom
trudności:
łatwy

Limit czasu:
7 min

Twój ostatni
wynik:
-

Uruchom

Ćwiczenie 1

Ułóż pytanie quizowe związane z tematem e-materiału i daj je do rozwiązania innym uczniom.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz, które spośród podanych cech charakteryzują system prawny.

hierarchiczność

spójność

pomocniczość

zupełność

Ćwiczenie 2

Wybierz organ promulgacyjny, w którym ogłaszane są akty prawa miejscowego.

dziennik urzędowy ministra kierującego działem administracji rządowej

wojewódzki dziennik urzędowy

Dziennik Ustaw RP

Dziennik Urzędowy RP „Monitor Polski”

Ćwiczenie 3

Dopasuj rodzaje prawa do odpowiednich kryteriów.

podział ze względu na treść

prywatne

pisane

niepisane

miejscowe

międzynarodowe

formalne

krajowe

publiczne

materialne

podział ze względu na korzyść

podział ze względu na formę

podział ze względu na zasięg

Ćwiczenie 4

Uporządkuj akty prawne w hierarchii ważności od najmniej ważnego do najważniejszego.

ustawy

ratyfikowane umowy międzynarodowe wymagające uprzedniej zgody parlamentu
wyrażonej w ustawie lub społeczeństwa – wyrażonej w referendum
ogólnokrajowym

rozporządzenia

konstytucja

Ćwiczenie 5

Zaznacz, do jakich rodzajów prawa należą cytowane dokumenty.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1994 r.

Art. 1. Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli. <

Art. 2. Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

Art. 3. Rzeczpospolita Polska jest państwem jednolitym.

prawo: administracyjne publiczne prywatne materialne
cywilne formalne karne

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny

Art. 535. Przez umowę sprzedaży sprzedawca zobowiązuje się przenieść na kupującego własność rzeczy i wydać mu rzecz, a kupujący zobowiązuje się rzecz odebrać i zapłacić sprzedawcy cenę.

prawo: administracyjne publiczne prywatne materialne
cywilne formalne karne

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego

Art. 348. Rozprawę należy wyznaczyć i przeprowadzić bez nieuzasadnionej zwłoki.

prawo: administracyjne publiczne prywatne materialne
cywilne formalne karne

Zapoznaj się z tekstem, a następnie wykonaj polecenie.

“ Ustawa z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych

Rozdział 2

Zawieranie umowy międzynarodowej

Art. 5

1. Minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, po uzgodnieniu projektu umowy i instrukcji negocjacyjnej z ministrem właściwym do spraw zagranicznych oraz z innymi zainteresowanymi ministrami, składa Prezesowi Rady Ministrów wniosek o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji umowy międzynarodowej.
2. Prezes Rady Ministrów wyznacza organ właściwy do prowadzenia negocjacji oraz określa zakres jego upoważnienia.

Art. 6

1. Organ właściwy do prowadzenia negocjacji składa Radzie Ministrów, po uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw zagranicznych oraz innymi właściwymi ministrami, wniosek o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej i proponuje, w uzasadnionych przypadkach, treść zastrzeżeń strony polskiej do umowy wielostronnej.

2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, określa tryb związania umową międzynarodową Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Rada Ministrów, w drodze uchwały, udziela zgody na podpisanie umowy międzynarodowej.
4. Przepisy ust. 1–3 stosuje się odpowiednio do umów międzynarodowych niepodpisywanych, o których mowa w art. 13 ust. 1.

Źródło: *Ustawa z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych*, dostępny w internecie: isap.sejm.gov.pl [dostęp 22.11.2021 r.].

Rozstrzygnij, czy podpisanie umowy międzynarodowej w trybie opisanym w powyższej ustawie oznacza włączenie takiej umowy do systemu źródeł prawa w Polsce. Uzasadnij odpowiedź.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Materiał źródłowy do ćwiczeń 7 i 8.

Źródło I

“**Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.**

Art. 190

1. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne.
2. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawach wymienionych w art. 188 podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był ogłoszony. Jeżeli akt nie był ogłoszony, orzeczenie ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Źródło II

« Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 1999 roku

1.4. Kontrola prewencyjna konstytucyjności ustaw

Kontrola prewencyjna konstytucyjności ustawy dokonywana jest wyłącznie na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z trybem określonym w art. 122 ust. 3 konstytucji.

1.5. Kontrola następcza konstytucyjności aktów normatywnych

Podmioty uprawnione do wystąpienia z wnioskiem w sprawach zgodności ustaw i umów międzynarodowych z konstytucją, zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi (za zgodą wyrażoną w ustawie), zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami określone zostały w art. 191 ust. 1 konstytucji, z tym, że nie ma ograniczeń przedmiotowych dla Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszałków Sejmu i Senatu, Prezesa Rady Ministrów, grupy 50 posłów, grupy 30 senatorów, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokuratora Generalnego, Prezesa Najwyższej Izby Kontroli i Rzecznika Praw Obywatelskich.

Źródło: *Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 1999 roku*, 2000 r., dostępny w internecie: trybunal.gov.pl [dostęp 22.11.2021 r.].

Źródło III

« PAP

TK: Zeszłoroczna reforma Kodeksu karnego jest niekonstytucyjna

Zeszłoroczna reforma Kodeksu karnego zaskarżona do TK przez prezydenta Andrzeja Dudę przed jej podpisaniem jest niezgodna

z konstytucją ze względu na naruszenie procedury legislacyjnej – orzekł we wtorek Trybunał Konstytucyjny. Zaskarżona nowelizacja m.in. zaostrzała kary, w tym za przestępstwa pedofilskie. Trybunał wydał wyrok w pełnym składzie. Zdanie odrębne do orzeczenia zgłosił wiceprezes TK Mariusz Muszyński.

Źródło: PAP, TK: *Zeszłoroczna reforma Kodeksu karnego jest niekonstytucyjna*, 14.07.2020 r., dostępny w internecie: prawo.gazetaprawna.pl [dostęp 22.11.2021 r.].

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij różnicę między kontrolą prewencyjną a kontrolą następczą konstytucyjności ustawy.

Ćwiczenie 8

Podaj tytuł dziennika urzędowego, w którym został ogłoszony wyrok Trybunału Konstytucyjnego, o którym jest mowa w źródle III. Uzasadnij, dlaczego właśnie w tym dzienniku ogłoszono wyrok.

Dla nauczyciela

Autor: Dawid Tarczyński

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Źródła prawa, hierarchia aktów prawnych oraz akty prawne obowiązujące w RP będące i niebędące źródłami prawa

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

2) przedstawia źródła prawa w Rzeczypospolitej Polskiej – wykazuje szczególną moc konstytucji; przedstawia procedurę ustawodawczą.

Zakres rozszerzony

XI. System prawa w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

2) wyjaśnia zasady hierarchiczności, spójności i zupełności w systemie prawnym oraz pojęcie luki prawnej; rozpoznaje rodzaje prawa (międzynarodowe, krajowe, miejscowe; prywatne, publiczne; materialne, formalne; cywilne, karne, administracyjne; pisane, niepisane);

5) wymienia obowiązujące w Rzeczypospolitej Polskiej akty prawne niebędące źródłami prawa i wyjaśnia ich specyfikę.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia, czym jest system prawny;
- charakteryzuje cechy systemu prawnego;
- dokonuje rozróżnienia rodzajów prawa;
- opisuje, czym są źródła prawa;
- analizuje hierarchię aktów prawnych (źródeł prawa).

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- burza mózgów;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem multimediu.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Uczniowie odpowiadają na pytania:

- Co rozumiecie pod pojęciem źródeł prawa i systemu prawnego?
- Czy jesteście w stanie wskazać konkretne rodzaje prawa?
- Jak według was wygląda hierarchia źródeł prawa (aktów prawnych) w RP?

2. Zebrane odpowiedzi zapisywane są na tablicy przez wybraną osobę.

3. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

Faza realizacyjna

1. Wprowadzenie nauczyciela – omówienie:

- czym jest system prawny;

- jakie cechy charakteryzują system prawny;
- jakie istnieją rodzaje prawa;
- czym są źródła prawa;
- jaka jest hierarchia aktów prawnych w RP.

2. Przeprowadzenie dyskusji na temat znaczenia zasad moralnych (prawa naturalnego) dla stanowienia prawa.

3. Sporządzenie notatki z lekcji z podziałem na najważniejsze informacje dotyczące:

- systemu prawnego i jego cech;
- rodzajów prawa;
- źródeł prawa;
- hierarchii aktów prawnych (źródeł prawa).

Faza podsumowująca

1. Rozwiązanie gry interaktywnej.

Praca domowa:

Wykonanie ćwiczeń z sekcji „Sprawdź się” (1–8).

Materiały pomocnicze:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., prawo.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r., Kodeks cywilny, prawo.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Kodeks postępowania karnego, prawo.sejm.gov.pl.

Uchwała nr XXXIV/76/13 Rady Gminy Jodłowa z dnia 29 listopada 2013 r., edziennik.rzeszow.uw.gov.pl

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Gra interaktywna może być wykorzystana do lekcji powtórzeniowej lub jako materiał do przygotowania prezentacji multimedialnej o źródłach prawa, hierarchii aktów prawnych oraz aktach prawnych obowiązujących w RP będących i niebędące źródłami prawa.